

Gospodar in gospodinja

LETO 1940

27. NOVEMBRA

STEV. 48

Pomen črnice v naši zemlji

Z razpadanjem in razkrajanjem — s humifikacijo — različnih organskih (rastlinskih ali živalskih) sestankov in odpadkov nastaja v naši zemlji humus ali črnica; te je v obdelani zemlji 3—5%, redkeje tudi več odstotkov. Sestav črnice je precej različen, vendar pa splošno lahko računamo, da vsebuje 58—64% ogljika, 35% kisika, 4½% vodika in 2—8% dušika. Črnica je za obdelano zemljo velikanskega pomena. Ne samo, da služi v hrano koristnim mikroorganizmom v zemlji, ampak je važen tudi iz stališča rastlinske prehrane. Samo črnica daje v produktih (proizvodih) svojega razkrajanja zemlji tudi prepotrebni dušik, s svojim ogljikovim dioksidom, raztopljenem v deževnici ali sveži talni vodi pa vpliva na dovajanje in razkropljivost (raztopnost) tudi ostale rastlinske hrane: fosforne kisline, kalija in apna.

Razen tega pa vpliva črnica (humus) na zemljišča tudi v fizikalnem oziru: težko zemljo napravlja bolj luknjičavo (porozno), rahlejšo, toplejšo, z večjo množino zraka bolj zračno, obratno pa: lahka zemljišča — peščevnica — dela bolj kompaktna, sprijemljiva in gosta ter zmanjšuje v njih propustnost za vo-

do. Toda dobro pomni, prijatelj! Dobro črnico dobiš le tedaj, ako nastaja (b) visotnosti zadostne množine zraka (kisika); v tem primeru nastaja, kakor pravimo, »sladka« črnica. Zato zaoravaj vrtnišča in hlevski gnoj le plitvo, posebno če je zemlja sama na sebi težka in vlažna! Ako pri nastajanju humusa ni dovolj zraka, potem dobiš namesto »sladke« »kislo« črnico, ki vpliva tako na posevke, kakor tudi na zemlje samo — škodljivo! Zadnji primer imamo n. pr. na močvirni zemlji, v kateri se bolj ali manj stalno drži voda. Zemlja, ki vsebuje črničino kislino, je obenem tudi siromašna na rastlinski hrani; rastlinska hraniva se namreč v črničinih kislinah zelo rada topijo in voda jih izpira v spodnje zemeljske plasti, kjer nič ne koristijo. Zato pri takih zemljiščih ni druge pomoči, kakor da jih pošteno dreniramo (osušimo s pomočjo jarkov ali pa drenažnih cevi) in močno gnojimo z apnom, ki kisline nevtralizuje (jim zemlje jedkost), z laporjem in pepelom. Na ta način dobiš iz zanikrnega sveta, ki ni za nobeno pravo rabo, rodovitno zemljišče, ki ti bo delalo veselje in dajalo lepe dohodke. ovfr.

Staro zlo naših hlevov

Zelo, zelo staro je zlo, da je marsikakega gospodarja tako težko pridobiti za kako izpremembo v njegovem gospodarstvu, pa naj bo ta izprememba še tako močno v njegovo korist. Če spoznaš, da tiči kje v tvojem gospodarstvu stara rana, ki ti prinaša samo škodo, postani sam zdravnik in izleči to ranol

V kmečkih hlevih vidim to staro zlo, ki ždi po vseh kotih. Vidim to zlo na hrbtu in med nogami tvojih krav in tvojega doma izrejenega junca. Vidim je na jaslih za mlado goved. Vidim na ponvah za mleko, ki romajo v mlekarno. Naj-

večkrat pa vidim to rak-rano na ubogih teličkih in še rastočem mladem govedu.

Slaba vzreja mlade goveje živine je stara rana naše živinoreje. »Kakor upogneš mladiko, tako ti bo zrasla.« - »Česar ne storiš in ne daš teletu, tega ne popraviš nikoli več pozneje.« - »Železo je treba kovati, dokler je vroče.« To je nekaj pregovorov, ki jih, prijazni gospodar, dobro poznaš in lahko tudi veš, da se prilagajo vzreji tvoje mlade goved.

»Kar privoščiš teličku, si pri kravi na dobičku!«

To geselce si, prijatelj, napiši na hlevska vrata! Marsikak govedorejec da namreč teličku zelo malo, potem se pa čudi, da ima od krave, ki je nastala iz nebogljence, tako malo ali celo nobene koristi. Najmanj 8 tednov mora dobivati vsako tele materino mleko. Tele pa, ki izvira od zelo plemenitih staršev in zaradi tega obeta, da postane tudi samo dragocen komad tvoje živinoreje, naj dobiva materino mleko tudi več tednov. Prve tedne življenja naj se razvija telce hitro in krepko; rasti mora, da se »kar vidi«. Kar v tem času privarčuješ s skromnejšim krmljenjem, ne popraviš pozneje nikoli več. Resnica je, da imajo marsikje še vedno samo srednje dobre, če ne celo slabe bike-plemenjake, kar je veliko zlo; še mnogo hujše pa je z izrejo mlade govedi. Kaj pomaga, če imate v občini še tako lepega in dobrega ter dragega bika, če pa ravnate z njegovimi teleti popolnoma narobe in uboge živalce trpe zaradi starega zla slabe izreje? Če pride k vam v vas prijatelj-strokovnjak in vam govori o veliki dobroti in koristi dobrega plemenjaka, prosim te, poslušaj ga z očmi in ušesi, pritrjuj mu in mu bodi hvaležen! In če hočeš biti res »napreden« v najboljšem pomenu besede, pojdi in si vse prizadeni, da dobite v občino tudi v resnici takega prvovrstnega plemenjaka. Če pa je tak izvrsten bik pri vas na razpolago, a trpé teleta vaša prej ko slej pod starim zlom, potem je denar za dobrega junca vržen skozi okno! Na gnoj ste zmetali tisočake za

njegov nakup. Kajti dobro si zapomnite: Dober bik plemenjak in plemenska krava ne prenašata svojih dobrih lastnosti kar za gotovo in po sili na svoje potomce, ampak samo zmožnost za razvoj teh lastnosti! Ako pa pustiš, da te dobre osnove, ki jih je prineslo telce s seboj na svet, shušajo in opešajo, namesto da bi se lepo razvile, potem ti vse te dobre osnove prav nič ne koristijo.

Kdor kupuje plemenskega junca, gleda, da ima globoka, široka prsa, hrbet brez vdrtin, dobro ustrojene okončine. Vse to so stvari, ki jih dosežeš z dobro, pravilno izrejo. Šibka in globoka prsa se razvijejo edino le, če žival obilno krmiš v mladosti. Raven hrbet se razvije samo pri živalih, kojih hrbtenica se ni upognila zaradi zgodnjega pokladanja težko prebavljive krme. Dobro ustrojene okončine more imeti edino le žival, ki ni pogrešala v mladosti obilnega gibanja.

Stokrat lahko čuješ pritožbo in mnogokrat vzklikaš tudi ti sam: »To tele izvira vendar od tako dobre in lepe krave, pa tudi od prvovrstnega junca, in vendar ni nič vredno!« Odgovor na to je lahak: »Telce bi bilo postalo mnogo več vredno, če ga ne bi pokvaril ti sam z napačno izrejo. Izkušnja spričuje vedno iznova, da škoda okrajšanega sesanja in s tem zvezanega nezadostnega prehranjevanja nikoli ne izostane, na drugi strani pa, da se stroški, ki jih prizadene daljše krmljenje z mlekom bogato poplačajo.

Kakšen naj bo kokošnjak?

Kokošnjak mora biti tako velik, da pridejo na 1 m² površine 3—4 kokoši. Kokošnjak za 10 kokoši bi moral biti dolg 2,50 m, širok 1,50 m, višina prednje stene 1,80 m in zadnje stene 1,50 m.

Najboljše je postaviti kokošnjak ločeno od ostalih zgradb na vrtu, kjer je pašnik za kokoši, vendar pa tako, da ni od domačije preveč oddaljen. Jasno je, da je takšen kokošnjak kot samostojna zgradba nekoliko dražji. Cenejši in primerni kokošnjak si lahko uredimo na ta način, da ga postavimo ob kakšno gospodarsko zgradbo, da nam tako ene stene kokošnjaka ni treba graditi. Na kmetih je ta način gradnje kokošnjaka najcenejši in najenostavnejši. V tem pri-

meru moramo kokošnjak postaviti vedno na južno, jugovzhodno ali zahodno steno stavbe, ker tako bo imel kokošnjak vedno dovolj svetlobe; kokošnjak bo obsevalo zgodnje jutranje sonce, opoldne ali pa zvečer, kar je zelo važno, posebno za zimsko nesnost kokoši.

Razumljivo je, da so najboljše, najbolj odporne in čiste zidane stene iz opeke ali kamenja. Vendar je za sežajanje razmere ta način gradnje precej drag. Komur dopuščajo njegove gospodarske razmere, si bo kokošnjak sezidal iz opeke.

Vsem zahtevam primerne kokošnjaka odgovarja tudi enostaven lesen kokošnjak. Pri lesenem kokošnjaku naj

bodo po možnosti stene dvojne; vmes med zunanjo in notranjo steno se natlači žagovina ali še bolje ogorki od koksa. Pri enojnih lesenih stenah kurnice je treba zelo paziti na to, da so vse špranje v steni popolnoma zaprte; s tem se prepreči zelo škodljivi preprih v kokošnjaku. Na prednji strani kurnika, katera naj bo vedno obrnjena proti jugu ali jugovzhodu, naj bo eno veliko ali dvoje oken. Čim večja so okna, tem več svetlobe in sončnih žarkov pride v kurnico. Okna morajo zavzemati vsaj dve tretjini prednje stene. Okna morajo biti zamrežena z gosto in močno mrežo, pozimi pa zaprta s šipo.

Notranjost kokošnjaka mora biti popolnoma gladka; vse špranje morajo biti dobro zaprte in zamazane; v nepotrebnih špranjah in odprtinah je leglo in zavetišče škodljivega mrčesa. Tla kurnice naj bodo betonirana ali iz desk, vsekakor pa morajo biti gladka in ravna zaradi lažjega čiščenja. Stene v kurnici moramo na debelo obeliliti z apnenim beležem.

Ko smo postavili kurnico, je treba urediti njeno notranjo opremo. Sem spada predvsem grede, na katerih kokoši ponoči počivajo. Grede morajo biti postavljene na posebnih stojalih v višini do 1 m od tal, in sicer v zadnjem kotu, kjer je kurnica bolj temna. Grede morajo imeti pravilno obliko, da žival na njih lahko sedi; grede ne smejo biti okrogle, ampak prerez mora imeti obliko pravokotnika, katerega daljša stranica meri 5 cm, krajša pa 3–4 cm. Gornja robova grede morata biti zaokrožena. Ena

kokoš rabi približno 20 cm širine grede. Vse grede pa morajo biti v isti višini.

Zaradi lažjega čiščenja kurnice napravimo pod gredami v razdalji 20 cm mizo za blato, ki obsega širino in dolžino vseh gred. Blato pada na to podloženo mizo, kamor posujemo malo peska in vsako jutro moramo z grabljami ali posebnim strgalom odstraniti blato z mize.

V kurnici morajo biti tudi gnezda, kamor hodijo kokoši nest. Koliko časa pripravijo kmečke gospodinje z iskanjem jajc po senu, v stelji in zunaj v grmovju, kjer nesejo kokoši, katere nimajo urejenega kokošnjaka. Gnezda naj bodo v kotu, v temnejšem delu kurnice. Na vsakih 4–5 kokoši nesnic napravimo po eno gnezdo. Gnezdo naj ima obliko kocke s stranico 40 cm.

V kurnico postavimo tudi napravo (najprimernejše je krmilno korito), v katero pokladamo perutnini krmo in napajalnik za svežo vodo.

Za pravilno nego perutnine še ni dovolj postaviti in urediti kurnico, ampak jo moramo stalno držati v najlepšem redu in snagi. Vsako jutro moramo iz kurnice odstraniti blato. Vsak teden ali vsaj vsakih 14 dni moramo izmenjati nastilj na tleh, za kar nam služi: pesek, pepel, ilovica ali debela rezanica (slama). Vsaj vsak mesec enkrat kurnico temeljito očistimo. Pri tem očistimo vse stene, vse lesene predmete v kurnici, stojala, grede z vrelo vodo. Dvakrat na leto, in sicer spomladi in jeseni pobelimo notranje stene kurnice z apnom, vso njeno opremo pa prekleškamo s karbo-linejem ali petrolejem.

Otrok se boji vode

Včasih so umazane otroke strašili, da jih vzame parkelj ali dimnikar, ki je tudi sam črn in umazan. Tako se je potem umival otrok samo na čast parkeljnu in dimnikarju, iz bojazni, da ga ne vzameta.

Malokateri otrok se rad umiva. Kot majhen neboljenček, dojenček bi samo čofotal po vodi, ko pa je malo odrasel, je jokal, ko je moral zmočiti in umiti roke in obraz.

Navadno pogledam v šoli otrokom vrat, roke in ušesa v ponedeljkih. Takrat skoraj morajo biti čisti, saj je bila

prejšnji dan nedelja. Včasih si pa za pregled vzamem petek ali soboto. In razočaranje je tu. Umazana ušesa, lepo pokrita z lasmi, da se ne vidijo, umazan vrat pod suknjičevim ovratnikom, da o glavji sami ne govorim. Seveda je tisti dan pri vošnjaku »generalno« umivanje in čiščenje. Temu pa sledi še pridiga, ki bi bila bolj potrebna otrokovim staršem.

Nekoč sem vsak teden sproti zapisala vse umazane učence. Postrašila sem jih, da bom listek obesila na steno, da bo lahko čital vsak, koliko umazancev je v razredu, ki se morajo v šoli umivati in se boje vode bolj kot medveda.

To je pomagalo v toliko, da je bilo ob tedenskem pregledovanju vedno manj teh umazančkov in da so vsi hodili bolj čisti v šolo.

Kje je tu vzrok? Na dveh straneh! Pri starših in otroku samem. Res je, da včasih starši nimajo za vse časa, nimajo povsod oči, pozabijo na tako »malenkost« kot je snažen in umit otrok. Res je tudi to, da se otroku v šolo mudi, da je pozabil umiti se, da se vode boji, ker je mokra in mrzla, da nihče ne gleda, kakšen gre otrok v šolo.

Najbolj res pa je, da bi imel učitelj v šoli manj dela tako rekoč »s to domačo zadevo«, če bi si starši vzeli toliko časa, da bi otroku ukazali, da se mora umiti in gledali, da se njihov ukaz res izvrši. Če pa je otrok še majhen, v prvem ali drugem razredu so še zelo nerodni, takrat naj otroka umije mati ali starejša sestra ali teta.

A tudi otroku samemu je treba utrditi voljo in pregnati strah pred vodo. Pokažite mu ogledalo, naj se pogleda vanj, kadar bo najbolj umazan. »Poglej sinu, kaj bi ti rekel, če bi šla jaz, tvoja mama, tako umazana na cesto, v trgovino? Kako bi se ljudje smejali in me gledali. Vidiš, tudi tebi se smejejo.« Kako zelo grdo je, ko so ušesa vsa črna in pravijo, da bo iz njih kmalu zrasla repa, ker je tako dobro pognojeno. Z nauki, dokazi, lepo besedo, ostrim ukazom zahtevaj, da se otrok umije. Zbudi otroku čut do snage!

Imam v razredu učenca, ki pride vedno lepo počesan v šolo. Sicer malo

neravna preča kaže, da je se otrok sam česal, a počesal se je vendar in še lase je namočil, da mu leže na glavi, kot sam hoče. Ušesa so pa črna in vrat tudi.

»Kdo te je pa tako lepo počesal?« ga vprašam. »Sam sem se,« ves vesel odgovori, da sem vendar opazila, kako je lep. Pogledam natančneje. Obraz je tudi umit, na ušesa in vrat je pa kar pozabil, kot da je vode zmanjkalo. »Ti, poglej doma prav dobro ušesa in vrat, jutri mi boš pa nekaj povedal.«

Otrok je zardel, ker je vedel, kaj sem videla. Drugi dan je imel umita ušesa in vrat.

Mati, vzgajaj, vzgajaj! Povej otroku, da je potrebno, koristno in zdravo umivati se. V šoli poudarjamo o snagi in zdravju toliko, pomagaj nam, olajšaj vzgojno delo učitelju, saj ga tudi učitelj tebi.

Neki dan sem poklicala več umazanih otrok k sebi, naj mi povedo popolnoma odkrito, zakaj se niso umili. »Ne bom prav nič huda, samo odkrito mi povejte.«

»Zeblo me je, voda pa je mrzla in tako mokra!« Skrivaj sem se morala nasmejniti »mokri« vodi.

»Ja, pozabil sem,« pravi drugi.

»Mama mi ni nič rekla, naj se umijem,« se opraviči naslednji.

Kakor gleda učitelj v zašitem in opranem krilcu, zakrpanem rokavu, tako tudi v umitem in snažnem otroku dobro in skrbno otrokovo mater. Otrok je ogledalo doma!

G. L.

Tudi pozimi odpiraj okna

Kmalu bo vreme hladneje in zima bo potrkala na vrata. Peči se zakurijo, da človek v hiši in pri domačem delu ne prezeba. Obrabljeni pragi se popravijo, da pri vratih v hišo ne piha. In okna?

V kočevski vasici sem bila. Zbolel je učenec in neko popoldne ga obiščem. Bili so to siromašni ljudje, majhna hišica je čepela v rebri in okenca, ne okna, so zvedavo gledala po vasi. Družina je imela več otrok, za katere sta se pehala in ubijala oče in mati. Oče s krošnjarnjem v tujini, mati doma z obdelovanjem kamnitne zemlje, ki jim je rodila manj kot malo,

Neko popoldne po šoli, bilo je pozimi, stopim v hišo. Bilo je vse lično, četudi siromašno. Samo nekaj mi ni bilo všeč. Zrak v sobi je bil dušljiv, slab, da se nisem upala globoko dihati. Ko stopim k oknu, vidim, da so trdno zabita, med okni pa je bilo nasuto žaganje. Kaj naj bi to žaganje pomenilo, si nisem mogla razložiti. Saj menda ne uspeva kaka rastlina v žaganju. Pa mi pove mati: »Ja, veste, okna so zanič, les je že gnil, piha skozi okna, drv nimamo mnogo, pozimi oken itak ne odpiramo. Kaj bomo metali drva skozi okno? Pa sem nasula med oknice žaganja.«

Kaj naj odgovorim na to? Naj spravljam njo v zadrego, sebe v zamero s poučevanjem in dokazovanjem? Naj ji povem, da je v hiši tako slab zrak, da me duši, ko tega ona in vsi drugi niso čutili in so še vsi otopeni? Na peči sta sedela dva majhna otroka, ki sta se, mokra, kar sproti sušila od tople peči. Na zapečku so se sušili mokri čevlji. V kotu v postelji pa je ležal mali bolnik, se potil in kašljal. In na vse to se okna ne odpirajo, ker je pač zunaj mraz.

Popolnoma zgrešeno postopanje. To sem povedala tudi v šoli, ko sem opazila, da pozimi ne odpirajo oken. Ko je bil v šolski sobi zaradi 92 učencev slab zrak, sem okna odprla in dobro naložila peč. Povedala sem otrokom, da se slab in nečist zrak ne more tako segreti, kot čist. Da pa nas ne bo vse dopoldne zeblo in da ne bomo sedeli v tako slabem vzdušju, odprem okna. Slab zrak gre skozi okna ven, čisti pride v sobo in tega bomo lahko pogreli.

Popolnoma se nam je posrečilo in čez eno uro so učenci lepo sedeli v toplem in neduščem razredu. »Isto velja tudi doma. Kaj mislite, da so okna samo zato vdolana v steno, da skozi šipe vidimo ven in da prihaja svetloba v sobo? Okna se morajo odpirati. Tudi pozimi! Vsaj za

kratek čas. Zato naj žaganje izgine s prostorov med okni.« Če imajo slabe okenske okvire, da jim piha skozi, naj naredijo z blaga blazine. Te se pri odpiranju oken odstranijo lahko. Branijo pa prav tako ali še bolj dostop mrazu v sobo.

Kot sem pozneje videla, je moj nauk zalegel. Naj zaleže tudi gospodinjam, ki se boje vetriti pozimi svojih stanovanj.

Kaj vse najdemo pozimi na toplih pečeh? Dojenček ima prej suhe in tople cunje, če so na topli peči, mokri čevlji se tudi hitreje posuše, prav tako obleka, ki jo je namočil dež in sneg. Vse to pa izpareva neznosne vonjave, ki napolnijo zadnji kotic še tako prostorne hiše. In če že ves dan bivajo v tej hiši ljudje, bo zvečer še petrolejka slabo gorela, ker tudi ta hoče svežega zraka in jo duši, da medli, prav kot človeka, ki stopi s svežega zraka v tako prostor.

Zdravje nam mora biti vedno prvo. Dovolj je, če nam zima vzame sonce, naj si še sami ne jemljimo svežega zraka.

Zato odpiraj okna tudi pozimi! Vsaj toliko, da izmenjaš zrak, ki je človeku več kot kruh in bolj potreben, za zdravje pa neizogibno potreben, saj pravijo: »Kamor ne pride zrak in sonce, mora priti zdravnik!«

L. G.

Kuhinjski in lekarniški nasveti

Zelje z rižem. Glavico zelja razdelim na posamezne liste, jim izrežem štoričke in zrežem zelje na rezance. Zelje osolim, potresem s kumino in pustim stati dobre pol ure pokrito na toplem mestu. V kozici razbelim žlico masti, zarumenim seseklano čebulo, sesekljam zelen peteršilj in ko je oboje zarumeneno, dodam za nožvo konico paprike. V zarumenenje stresem zelje, pokrijem kozico in nekaj časa pražim. Potem zalijem s krompirjevo juho od kosti ali s krompirjevo in pristavim toliko pesti riža, za kolikor oseb kuham. Kozico pokrijem in kuham jed tri četrt ure. Preden jed serviram, ji primešam parmezana.

Solata iz kislega zelja. V surovo kisel zelje zribam eno jabolko. Zabelim ga z oljem, primešam žličko gorčice in poskropim z limonovim sokom. Drug način: Surovemu kislemu zelju primešam en rumenjak z oljem in kisom ter dobro zamešam. Zelje potresem s kumino.

Koruzni narastek s sirom. Četrtilitra koruznega zdroba pristavim na en liter osoljenega kropa ter primešam košček

surovega masla. Med nepretrganim mešanjem kuham zdrob 20 minut. Potem postavim jed za nekaj časa na stran, da se malo ohladi. Nato primešam dvojce zmešanih rumenjakov in $\frac{1}{2}$ kg parmezana. Obliko dobro namažem z maslom, zravnam narastek po obliki in denem v pečico za pol ure.

Krompirjeve kroglice. Tri četrt kilograma krompirja operem in skuham. Kuhanega olupim in dobro stlačim ali zribam. Potem napravim krompirjevo testo s temile pridatki: tri cela jajca, dve žlici surovega masla in tri žlice moke. Iz testa oblikujem kroglice in jih ocvrem na razbeljeni masti.

Prevelika utrujenost, bodisi telesna ali duševna, je vir mnogih bolezni, tudi sklepnega revmatizma.

Juha zdravilo. V dobri mesni juhi mora biti toliko zelišč, da juha vpliva kakor zdravilo. Peteršilj žene na vodo, zelena izganja revmatizem, majaron in dušica pomagata živcem, česen mladi,

čebula poživi, paradižnik reči, poper greje, muškato cvet krepi želodec, korenček izganja slabe sokove, korenje deluje na rast itd. Ni čuda, če si stare ženice tako želijo dobre juhe.

Vrtničin kis. Na liter dobrega kisa nastavi za pol litra svežih, toda ne vlažnih vrtničinih listkov. Ko je stalo 14 dni, precedi. Goščo porabi za kopel, kis za umivanje in utiranje; z vodo dá hladilno pijačo.

Pehtranov kis. Nareži 4 čebule, 4 šatlotke in pet pesti pehtrana, primešaj 40 zrn belega popra in 24 zrn nove dišave. Nato nalij 5 litrov kisa in postavi za štiri tedne na sonce.

Zeliščni kis. Naber 2 dkg bezgovega cveta, 2 dkg krehuljice, 1 dkg grenkuljice, 1 dkg petersilja, 1 dkg prežljike in 1 dkg drobnjaka. Deni v senco da ovane. V stekleno posodo za pet litrov deni tri žlice soli, dve žlici razsekanega česna in 12 zbic. Nato stresi zelišča, vlij 4 litre gorkega vina, zaveži in postavi na sonce. Ko se izčisti, odlij. Ta kis ni samo izvrsten za jedi, ampak tudi za obkladke in utiranje.

Pravi vinski kis okrepuje, hladi te v vročini in segreje v mrazu, poživilja, žene na pot in vodo, nasprotuje gnilobi in ustavlja razkrajanje. — Za omotični rastlinski strup pij dosti vinskega kisa in devaj obkladke kisa na glavo in na trebuh. — Pijanemu človeku drži pod nos kupico kisa in devaj mu obkladke kisa na čelo. — Za gnilo mrzlico jemlji večkrat žlico kisa v kupici vode in utiraj se dvakrat na dan s kisom. — Če se ti je zaprl pot, pij škodolico bezgovega čaja in žlico kisa. — Okisana voda ustavi notranje in zunanje krvavitve. — Bolnik je prelezan? Zmešaj kisa, žganja in soli in nateri. To pomaga hitro ali že v začetku in če je bolnik slab, mu bi škodila. Kisov obkladek ti olajša otiske, ustavlja zastrupljenje, ublaži bolečine pri zlomljenih ali izvinjenih udih, razžene podplutbe. Če si razgret izpij kupico okisane in z medom oslajene vo-

de. Za grlo je kis z žajbeljem najboljša grgljanka. V času kužne bolezni okisaj vodo, ki jo piješ in vodo s katero pereš zelenjavo in vodo v katero namakaš perilo bolnikov. — Opešanega bolnika umivaj z okisano vodo. — Če se bolnik ne more predramiti, kani kisa na razbeljeno železo. — Če čutiš, da se zbira po tebi bolezen, nateri se po vsem životu z močnim kisom. — Zatečene noge splahnejo če močiš noge par minut v precej topli močno okisani vodi in jih zaviješ potem v flanelo. — Prejšnji rodovi so imeli radi močno okisane jedi in so radi pili okisano vodo, ker so verovali v kiso zdravilno moč. Imeli so pa res zanesljivi vinski kis. Zdaj pa izdelujejo tovarne kis, ki ni zdravju koristen, če bi ga vžival preveč, saj še vinskega ne smeš preveč. Dekleta, ki so pila kis, da bi shujšala, so si nakopala hudo želodčno bolezen.

Da se poveča zdravilna moč kisa, so nastavljali na njem razna zelišča. Tako so devali v »kis za božjast«, sivke, mete, rožmarina, lavorja, brinja. — Kis nastavljen z morsko čebulo je slovel, da pomaga za zasluženje in napetost, da odpira jetra in vranico, da pozdravi grlo itd. — Za kužne bolezni so nastavljali na kisu rožmarina, angelike, prožljike in dušice, sivko in božjastnico in druge zeli. S tem kisom so se umivali, se pokropili preden so šli med ljudi, ga kapali na žerjavico in razkuževali s soparo hiše in ljudi, kar ni bilo tako prazno kakor sodi sedanji svet, kajti ob času velike influence so ostali delavci v kisovih tovarnah na Francoskem zdravi. — Z medom mešan kis razprošča sluz in hladi. Vzem 1 žlico na vodi dvakrat na dan. Preveč napenja in otežuje prebavo.

Kis s soljo omeči trdo kožo, razje kurje oko in poživi mrtvo kožo in mrtve ude.

Kis s kumino, janežem in lavorjem izganja zaprte vretnice in razžene pritisk krvi v glavi, če navežeš na glavo robec namočen v kisu, in se nateriš z njim po želodcu in trebuhu.

GOSPODARSKE VESTI

ŽIVINA

Kranj. Na ponedeljskem sejmu dne 18. novembra so prodajali živino po teh cenah: voli I. 9, II. 8, III. 7; telice I. 9, II. 8, III. 7; krave I. 8, II. 7, III. 6; teleta I. 10, II. 9; prašiči špeharji 17—18, pršutarji 13—15 din za 1 kg žive teže.

Ljubljana. Na sejmu dne 20. novembra je imela živina v Ljubljani nasled-

nje cene: voli I. 8,75, II. 7,50, III. 6,75; telice I. 8,75—9, II. 8, III. 6—7; krave I. 7,50, II. 6—7, III. 4—5; teleta I. 13, II. 11; prašiči špeharji sremski 18,50—19, pršutarji 14—15 din 1 kg žive teže.

Kamnik. Po podatkih od srede novembra so bile cene živini v okraju naslednje: voli I. 8,50, II. 7,75, III. 6,75—7; telice I. 8, II. 7,50, III. 6—6,50; krave I. 7, II. 6, III. 5,50; teleta I. 10, II. 9; prašiči

špearji 14—15, pršutarji 11—13 din za 1 kg žive teže.

Brežice. Iz brežiškega okraja poročajo, da je imela tam živina sredi novembra tele cene: voli I. 9, II. 8.50, III. 7.50; telice I. 8, II. 7, III. 6.50; krave I. 7, II. 6, III. 4—5; teleta I. 10—11, II. 9.50—10; prašiči špearji 16—18, pršutarji 13—14 dinarjev za 1 kg žive teže.

Črnomelj. Sredi novembra so imeli v črnomeljskem okraju tele cene živine: voli I. 8, II. 7—7.50, III. 6—6.50; telice I. 7—7.75, II. 6.50—7; krave I. 7.25—7.50, II. 9—10; prašiči špearji 11—13, pršutarji 9—9.50 din za 1 kg žive teže.

Maribor. Po poročilu o sejmu 12. novembra so bile ta dan cene živini v Mariboru naslednje: voli I. 9.25, II. 7—8, plemenski voli 8—10, biki za klanje 6.50 do 8; krave I. 8, II. 7—7.50, krave za klobase 5—6.50; mlada živina 7—9; teleta I. 11, II. 9 din za 1 kg žive teže.

Gornji grad. V gornjegrajskem okraju so bile živinske cene v novembru take: voli I. 9—10, II. 8—9, III. 7; telice I. 9 do 11, II. 8—9, III. 6; krave I. 9—10, II. 8—9, III. 6—7; teleta I. 9—12, II. 7—10; prašiči špearji 20—22, pršutarji 14—16 din za 1 kg žive teže.

Slov. Konjice. V prvih dneh novembra so bile cene v okraju sledeče: voli I. 9, II. 8, III. 7.50; telice I. 9, II. 8, III. 7; krave I. 8, II. 7, III. 6; teleta I. 10, II. 9; prašiči špearji 17, pršutarji 14 din za 1 kg žive teže.

Ptuj. Na svinjskem sejmu dne 13. novembra so poročali prašiče po teh cenah: pršutarji 11.25—11.75, debele svinje 12—13, plemenske svinje 10—11 din za 1 kg žive teže; prasci 6—12 tednov stari 90—190 din komad.

Šmarje pri Jelšah. Sredi novembra poročajo o teh cenah živine v okraju: voli I. do 9, II. do 8, III. 7; telice I. 8.50, II. 7.50, III. 6.50; krave I. 7, II. 6, III. 5.50; teleta I. 10, II. 8—9; prašiči špearji 18, pršutarji 14 din za 1 kg žive teže.

CENE

Ljubljana. Ječmen 4.50—5, rž 4.50—5, oves 4—4.50, kornuza 4.50—5, krompir 1.50 do 2 din kg; seno sladko 115—130, polsladko 100—115, kisló 95—100, slama 60 din 100 kg; kurivo: premog 400—425 din tona, drva trda 1 prm 145—160, žagana 155—170, mehka 75 din, oglje 1.50—3.50 din 1 kg.

Kranj. Pšenica 4.50, ječmen 4.50, rž 4.25, oves 4, kornuza 3.75, fižol 6—10, krompir 2, lucerna (krma) 1.25—1.50, seno 1.25 do 1.50, slama 0.75 din 1 kg. — Sadje: jabolka III. 4—6, II. 8—10 din 1 kg. Mleko 2.50—3 din liter, presno maslo 48—52, slanina 24—26, svinjska mast 26—28.50, med 28—32 din 1 kg. — Volna oprana 84

do 96, neoprana 68—72 din 1 kg. — Drva 1 prm 140—150 din.

Brežice. Pšenica 3.50, ječmen 3.25, rž 3.00, oves 3.50, kornuza 3.00, fižol 5.00—6.00, krompir 1.75, lucerna 1.20, seno 1.00, slama 75 din 100 kg. — Jabolka I. 10—12, II. 6 do 8, III. 5—6 din 1 kg. — Drva 1 prm 125, mleko 2—2.50 din liter, surovo maslo 44 do 48 din kg. — Vino navadno pri vinogradnikih 7—8, finejše sortirano 10—12 dinarjev liter.

Slov. Konjice. Pšenica 4.50, ječmen 5, rž 4.50, oves 3.50, kornuza 4.50, fižol 6—7, krompir 1.50, seno 0.90—1, slama 0.60 din za 1 kg. — Drva trda 1 prm 125 din. — Mleko 2—2.25 liter, surovo maslo 48 din za 1 kg.

LES

Na ljubljanski borzi so bile cene lesu dne 22. novembra, kakor je spodaj navedeno. Cene so za 1 kub. meter, franko nakladalna postaja. V prosti trgovini pa utegnejo biti cene nekaj višje.

Šmreka-jelka: hlodi I/II 240—300, brezjavni drogovi 220—260, bordonali 310 do 360, filerji 260—300, trami ostalih dimenzij 260—310 din. Brusni les za celulozo, belo očiščen 190—220 din.

Bukev: hlodi I/II od 30 cm dalje 205 do 255, hlodi za furnir čisti od 40 cm dalje 290—340, deske-plohi naravni 350 do 620, parjeni 450—750 din.

Hrast: hlodi I/II od 30 cm dalje 260 do 410, bordonali 850—1000, frizi 900 do 1200 dinarjev.

SEJMI

2. 12.: živ. in kram. Vinica in Kranj, svinj. in kram. Zagorje ob Savi, rog. živ. Ormož, tržni dan, živila in prašiči Trbovlje, živ. in kram. Koračice. — **3. 12.:** živ. in kram. Novo mesto, svinj. Ormož, gov. in konj. Ptuj Planina (Šmarje pri Jelšah), živ. in kram. Slov. Konjice, svinj. Dol. Lendava. — **4. 12.:** gov. in svinj. Krško, živ. Ljubljana, gov. Celje, Ptuj in Trbovlje, živ. in kram. Mežica, Šmarje pri Jelšah. — **5. 12.:** gov. in svinj. Mokronog živ. in kram. Lož, Videm-Dobropolje, svinj. Turnišče. — **6. 12.:** živ. in kram. Žužemberk, svinj. in drobn. Maribor, živ. in kram. Dobrna, živ. Sevnica na Savi, Sv. Nikolaj na Polju, živ. in kram. Vuzenica, gov., konj. in kram. M. Sobota. — **7. 12.:** svinj. Brežice, Celje in Trbovlje, svinj. Križevci.

Kmetje! Vaša stanovska organizacija je Kmečka zveza!

PRAVNI NASVETI

Sin hranilec. F. K. Predpisi o ugodnostih za hranilce se niso spremenili. Spremenili so se pa predpisi o skrajšanem roku, ki znaša sedaj 18 mesecev. Ne moremo vam povedati, ali ima vaš sin pravico do oprostitev ali do skrajšanega roka, ker niste sporočili rojstnih podatkov zanj in ostale člane družine, podatkov o vojaški službi ostalih rodbinskih članov, ter podatkov o neposrednem davku, ki ga plačujete. Če sin še ni bil na naboru, ni treba delati prošnje za skrajšan rok ali oprostitev. Naborna komisija sama odloči o teh vprašanjih, ker morajo biti gori navedeni podatki razvidni iz rekrutnega spiska, poleg tega jih pa tudi lahko nabornik predloži naborni komisiji.

Služba pri policiji itd. J. R. Za službo pri policiji je treba vložiti prošnjo na bansko upravo. Ne moremo vam povedati, ali vas bodo sprejeli, ker niste navedli prav nobenih podatkov o sebi, iz katerih bi mogli videti, ali izpolnjujete pogoje za državno službo. Za službo pri finančni upravi pa vprašajte pri finančnem ravnateljstvu.

Naš vojaški obveznik v inozemstvu. J. D. Rojeni ste bili v inozemstvu ter niste še zadostili dolžnosti, čeprav ste že 32 let stari. Vprašate, ali boste morali sedaj služiti. Če ste naš državljan in ste živeli v inozemstvu, bi se bili morali ob času svojega nabora, najdalj pa do dovršenega 27. leta starosti prijaviti našim vojaškim oziroma diplomatsko-konzularnim predstavnikom v tisti državi, kjer ste živeli in izjaviti, da ste kot jugoslovanski državljan in vojaški obveznik pripravljeni odzvati se vojaški dolžnosti. Če bi bili tako storili, bi veljalo, da ste uredili svojo vojaško obveznost in če bi se do dovršenega 27. leta starosti ne vrnili v domovino, bi bili v mirnem času oproščeni službe v kadru. Ker pa se niste javili, bodo smatrali, da ste se odtegnili službi v stalnem kadru in boste morali služiti 3 leta, če vas zalotijo do dovršenega 40. leta starosti.

Oprostitev ali skrajšan rok. H. F. Ker sta vaša dva starejša brata odslužila popolni vojaški rok, pripada vam skrajšani rok, ki traja sedaj 18 mesecev. Za edinega hranitelja s pravico do oprostitev, vas bodo smatrali tedaj, če boste mogli dokazati z javnimi (notarskimi) listinami, da sta bila vaša brata in sestra vsaj 5 let pred vašim naborom popolnoma odpravljeni od doma in če ne plačujete nad 120 din neposrednega davka ter če pri hiši ni nobenega za delo sposobnega rodbinskega člana.

Podpora družini vpoklicanca v vojaško službo. G. A. Le odbor, ki odloča o prošnjah za podporo more presoditi, ali vam taka podpora pripada ali ne. Tudi vašim staršem odbor lahko nakloni podporo, če jih vi preživljate in če so ostali za časa vašega vpoklica v vojaško službo, brez njihovih sredstev za življenje.

Prošnje za službo pri pošti. M. L. Že pred par leti ste poslali na poštno ministristvo prošnjo za službo pismonoše, pa niste prejeli nobene rešitve. Vprašate, ali je še kaj upanja, da bi bila prošnja ugodno rešena? — Vaša prošnja najbrž ne bo ugodna rešena, ker so se predpisi o sprejemanju pismonoš v službo spremenili. Sedaj sprejemajo pismonoše v službo poštni ravnatelji sami. Če se mislite na službo pismonoše, boste pač morali vložiti ponovno prošnjo. Najbolje bo, da prosite za službo pri domači pošti, kadar bo kakšno mesto prosto. V tem primeru bi morali nasloviti prošnjo na poštno ravnateljstvo, vložiti bi jo pa morali pri upravniku domače pošte.

Neplačani stari davki. L. J. Od leta 1932. ste ostajali dolžni na davkih. Sedaj vas pa za ostale davke rubijo, čeprav ste slišali, da je lani izšla neka naredba, po kateri so se stari, neplačani davki odpustili. Vprašate, ali ni zato rubež in dražba, ki vam preti, protizakonita. Prošnje za odpis zaostalih davkov niste napravili. — Res je bila lani o božiču izdana uredba o ocpisu zaostankov davkov. Po tej uredbi je bil finančni minister pooblaščen, da sme na prošnjo davčnih zavezancev odpisati zaostanke, ki so izkazani na koncu leta 1937. na davkih ali taksah, če bi izterjava teh zaostankov pomenila gospodarski propad dolžnika. Vsak davčni zavezanec je torej moral prositi za odpis davčnih zaostankov in to v treh mesecih od dne razglasitve te uredbe. Ker je bila uredba razglašena 23. decembra 1939. leta, bi bili morali vložiti prošnjo do 23. marca t. l. Ker niste prosili, vam seveda davčnih zaostankov niso mogli odpisati. Sedaj je pa rok za vložitev prošnje že zamujen. Pripominjamo še, da odpis zaostankov po navedeni uredbi ni dopusten, če zaostanek ni večji od zneska davkov, ki so vam jih predpisali za leto 1938. Če torej hočete preprečiti dražbo, vam ne kaže drugega, kakor da davke plačate.

Gnojnica na cesti. J. K. Prijavite občini ali pa okrajnemu načelstvu, nesnago, ki odteka z sosedovega posestva na cesto. Dolžnost občine je, da napravi red. Če pa ta ničesar ne ukrene, bo gotovo okrajno načelstvo poseglo vmes in sosedu tudi s kaznijo prisililo, da gnojnice tako uredi, da se gnojnica ne bo razlivala po cesti ali pred sosednimi hišami.